

Blokáda Leningradu

sk.wikipedia.org/wiki/Blokáda_Leningradu

- [Stránka](#)
- [Diskuse](#)

Blokáda Leningradu

Součást bojů na východní frontě během druhé světové války

Něvský prospekt během obléhání města, 1. duben 1942

Datum 8. září 1941 – 27. leden 1944
(2 roky, 4 měsíce, 2 týdny a 5 dní)

Místo Leningrad , SSSR

Výsledek Obklíčení a téměř úplná izolace města. Dlouhodobá vojenská činnost skončila vítězstvím Rudé armády

Protivníci

 Sovětský svaz

 Nacistické Německo **Finsko**

Velitelé

 Kliment Vorosilov Georgij Žukov Ivan Fediuninský
Michail Chozin Leonid Govorov Vladimir Tribuc

 Wilhelm Ritter von Leeb Georg von
Küchler Carl Gustaf Emil Mannerheim

Síla

930 000 mužů

725 000 mužů

Ztráty

asi 300 000 mrtvých a pohřešovaných vojáků
16 470 zabitých civilistů při náletech a bombardování
asi 650 až 800 000 mrtvých civilistů v důsledku hladu a
zimy

500 000 mrtvých, zraněných nebo
pohřešovaných

Východní fronta

Barbarossa - Pokračovací válka - Za polárním kruhem - Leningrad - Rostov - Moskva - Sevastopol - Kerč - Feodosia - 2. Charkov - Voroněž-Vorosilovgrad - Ržev-Viazma - Stalingrad - Kavkaz - Ržev - Syčovka - Velikijesk Kastornoje – 3. Charkov – Kursk – Smolensk – Donbas – Dněpr – Pravobřežní Ukrajina – Leningrad - Novgorod – Krym – Bagration – Lvov - Sandomierz – Jassy - Kišiněv – Východní Karpaty – Pobaltí – Kuronsko – Laponsko – Rumunsko Bělehrad - Budapešť - Visla-Odra - Západní Karpaty - Východní Prusko - Horní Slezsko - Dolní Slezsko - Vídeň - Berlín - Praha

Blokáda Leningradu (rusky : *блокада Ленинграда*), německý plán byl znám jako **Operation Nordlicht** (operace Polární záře) byl útok německých nacistických vojsk na město Leningrad (dnes Petrohrad) během druhé světové války .

Operace měla za následek obrovské množství obětí, zejména mezi civilním obyvatelstvem . V důsledku obklíčení zemřelo hladu v obléhaném městě asi 650 000 až 800 000 civilistů. Boje různé intenzity trvaly od 8. září 1941 do úplného přerušení blokády města 18. ledna 1944 . Neschopnost nacistických vojsk obsadit Leningrad a podcenění sil nepřítele na tomto úseku fronty byly jedním z velkých neúspěchů operace Barbarossa a významně se podílely na strategické porážce německých vojsk na východní frontě . Několik zdrojů se shoduje v tom, že obrana města by rychle podlehla útokům vojsk Osy, kdyby finské jednotky pokračovaly v útoku na sovětské území i mimo hranice Finska před rokem 1940.

Od července do prvních dvou prosincových dnů roku 1941 vedla sovětská vojska obranný boj v oblasti finského poloostrova Hanko , na kterém se nacházela jejich námořní základna. Odtud byli schopni ohrožovat nacistickou námořní přepravu v oblasti a zejména bránit vstup do Finského zálivu .

Již v prvních dnech bojů mezi SSSR a nacistickým Německem se lodě Baltského námořnictva přemístily ze základen v Litvě do estonského přístavu Tallinn . Tam podporovaly svou palbou sovětské jednotky až do konce srpna 1941 , kdy už byl přístav zcela obklíčen . Z částí posádek lodí se formovaly jednotky námořní pěchoty, které byly nasazeny do pozemních bojů. Z nedalekých Moonzundských ostrovů vedlo námořní baltské letectvo také první sovětský nálet na Berlín , který se uskutečnil 8. srpna 1941 . Všechny

bomby, které dopadly na Berlín, bylo třeba dovézt na ostrovy loděmi pod německou palbou. Východoestonské (Moonzundské) ostrovy udržely sovětská vojska od 6. září do 22. října 1941, kdy se přemístily na poloostrov Hanko.

Navzdory tvrdošíjně obraně, bylo již koncem srpna jasné, že se Tallinn sovětským vojskům a námořnictvu udržet nepodaří. Po 20 dnech tvrdých bojů bylo rozhodnuto evakuovat zbytek pozemních vojsk a námořnictva do Kronštadu. Již tak složitou situaci však stěžoval fakt, že ústupové námořní cesty z přístavu už stihla Luftwaffe zaminovat a sovětské síly v Tallinnu už neměly dostatek minolovek k zajištění bezpečného přechodu minovými poli ani potřebnou palebnou sílu protiletadlového dělostřelectva k odvrácení útoků. 28. srpna 1941 bylo přibližně 200 lodí a ponorek nejrůznějšího druhu, připraveno k odjezdu. Dvoudenní přesun do Kronštadu bez leteckého krytí se změnil na žalostný masakr, který vedl ke ztrátě 66 plně naložených lodí a ponorek. Z 42 000 evakuovaných se do Kronštadu dostalo pouze 18 000. Velká část zejména bitevních lodí však nebyla potopena a později nemalou měrou zasáhla do bojů při obraně Leningradu.

Boje o mesto

Nemecké plány a sily oboch strán

Prehľad oblastí bojov v okolí Leningradu

Leningrad bolo ako druhé najväčšie sovietske mesto a najväčší prístav v celej krajine, dôležité priemyselné a komunikačné centrum a zároveň základňa Červenej Baltskej flotily hneď od počiatku bojov medzi Treťou ríšou a ZSSR jedným z najdôležitejších cieľov nemeckých útokov. V meste sa vyrábala oceľ, lokomotívy, tanky KV, nachádzal sa tam taktiež najväčší gumárenský závod v Európe. S jeho dobytím počítali najelementárnejšie plány operácie Barbarossa.

Nemecký plán útoku na mesto počítal s úderom cez Lugu a Krasnogvardejsk a zničením sovietskych vojsk pred mestom. Z Karélie mali útočiť fínske jednotky. Obkľúčenie mesta tak mali na jednej strane uskutočniť sily 16. armády cez Staruju Russu okolo jazera Il'meň a cez Petrozavodsk sa mali dostať až za riekou Svir, kde ich mali čakať Fíni. 18. armáda mala zatiaľ obsadiť zvyšok Pobaltia aj so Západoestónskymi ostrovmi. Sovieti by tak boli nútení potopiť po strate Leningradu celú svoju baltskú flotilu^[1].

Leningrad bol cieľom nemeckej Skupiny armád Sever pod vedením W. von Leeba. Jej útočnú silu tvorili jednotky 4. tankovej skupiny (gen. E. Hoepner), 16. (gen. E. Busch) a 18. armády (gen. G. von Kuehler) útočiacich z Východného Pruska a 2 fínskych armád (karelskej a juhovýchodnej)^[2]. Mesto bránili jednotky Severného frontu (gen. M.M. Popov) so 7. a 32. armádou a Severozápadného frontu (gen. P.P. Sobennikov) s 8., 11. a 27. armádou^[2].

Nemecký postup severozápadnými oblastami ZSSR

Počiatková fáza nemeckého útoku smerom na Leningrad a Archangelsk sa vyvíjala pre Wehrmacht veľmi sľubne, najmä vďaka nasadeniu tankových divízií a kvalitnej cestnej sieti Pobaltských republík, ako aj pre Leningrad veľmi blízkom fronte na Karelskej šiji. Nemecký postup na tomto úseku frontu bol závislý najmä od rýchleho obsadenia mostov cez Dvinu pri Dvinsku (dnes Daugavpils), ktoré sa nachádzali 350 km za hranicami. Ich rýchly postup (mosty pri Dvinsku boli obsadené už 4. deň bojov) bol natoľko nebezpečný, že 27. júna 1941 vydal miestny Soviet v Leningrade rozkaz na vytvorenie jednotiek domobrany a opevnenie mesta. V priebehu niekoľkých dní boli vytvorené tri divízie domobrany, tvorené dobrovoľníkmi. Po nedostatočnom výcviku a bez potrebných skúseností a výzbroje boli tieto divízie vrhnuté na front, ktorý zúfalo žiadal akékoľvek zálohy. Medzitým boli urýchlene budované obranné línie na Neve, Luge v oblasti Petergofu, Čudova, Uritska, Krasnogvardejska (dnes Gatčiny), Pulkova ako aj zo severu smerom od neďalekých hraníc s Fínskom. Pri tom boli čiastočne využité zvyšky opevnení Stalinovej línie. Navyše bolo za pomoci civilného obyvateľstva vybudovaných 190 km drevených zátarás, 635 km protipechotných zátarás z ostnatého drôtu, 700 km protitankových priekop, 5000 drevozemných a železobetónových bunkrov a 25 000 km zákopov. Tieto obranné línie vo veľkej miere podporovalo delostrelectvo baltskej flotily, ktorá bola v konečnom dôsledku uväznená v meste.

Veliteľ nemeckej 4. tankovej skupiny E. Höpner na porade s dôstojníkmi.

5. júla sa Nemcom podarilo obsadiť mestá Ostrov a 9. júla Pskov. Útok na Leningrad z rieky Velikaja začal 10. júla 1941. Nemci obsadzovali zvyšky Estónska a viedli silnú ofenzívu smerom na Lugu, Staruju Russu, Novgorod a Petrozavodsk. V dôsledku prieniku k Pskovu sa Nemcom podarilo obkľúčiť sovietsku 8. armádu, ktorá tak bola nútená ustupovať na sever k Tartu a vytvoriť rozsiahly prielom. Medzi ich vojskami a Leningradom v tomto smere nestáli žiadne sovietske obranné sily^[3]. Priamy postup nemeckého XXXI. zboru zastavil až odpor narýchlo sformovaných jednotiek 12. júla pri meste Luga. Do 14. júla ich však Nemci cez lesy obišli a prenikli až k rieke Luga asi 20 – 35 km od Kingiseppu^[1]. Do konca mesiaca dosiahli rieky Narva, Luga a Mšaga. Fíni sa 31. júla zastavili na hranici z roku 1939 a prestali viesť ofenzívnu činnosť^[2].

10. júla bol v meste vytvorený samostatný Štátny výbor obrany na čele s maršalom Vorošilovom, so zástupcami Ždanovom a Zacharovom. Výbor mal koordinovať činnosť oboch sovietskych frontov a baltskej flotily^[2]. 16. júla padol do nemeckých rúk Kingisepp.

Začiatkom augusta Nemci prelomili postavenia 8. armády a rozdelili na ju dve skupiny, 10. strelecký zbor zostal odrezaný v Estónsku a pokúšal sa dostať do Tallinnu, 11. zbor ustupoval k Narve. 19. augusta Nemci obsadili Novgorod a 20. Čudovo. Od 22. augusta do 7. septembra sa rozhoreli boje v oranienbaumskom smere. 30. augusta 1941 sa pri Mge podarilo nemeckým vojskám preťať železničnú trať smerom na Moskvu a prerušiť tak železničné spojenie Leningradu s okolitým svetom, situácia v meste bola nanajvýš vážna. Rozhoreli sa týždeň trvajúce boje o Krasnogvardejsk. V tejto dobe prebehli organizačné zmeny sovietskeho velenia obrany mesta. 23. augusta bol rozdelený Severný front na Karelský (gen. V.A. Frolov) a Leningradský (gen. M.M. Popov, neskôr od 5. septembra K.J. Vorošilov). 29. augusta bolo velenie Severozápadného frontu spojené s Leningradským frontom a podriadené priamo Štábu hlavného velenia.

Postavenia protiletadlovej obrany v centre mesta, v pozadí Isaakijevskij chrám.

7. septembra sa podarilo zastaviť jednotkám 11. zboru sovietskej 8. armády nemecký postup po pobreží v Koporskom zálive a 15 km južne od Petergofa^[1], jednotky však boli odrezané od zvyšku frontu. Západný úsek sovietskej obrany mesta sa opieral o rieku Neva. Nemecké vojská 4. septembra začali systematicky ostreľovať mesto ťažkým delostrelectvom a v nasledujúcich dňoch navyše mesto niekoľkokrát zasiahli silnými náletmi. 8. septembra sa nacistickým vojskám podarilo upevniť svoje postavenia na brehu Ladožského jazera tým, že dobyli Šlisselburg a dlhodobo odrážali všetky protiútoky sovietskych vojsk. Týmto krokom bolo mesto Leningrad po súši celkom odrezané od zvyšku krajiny. Začala sa blokáda, ktorá nemá svojím rozsahom a počtom obetí dodnes v dejinách obdobu.

V nasledujúcich dňoch nemecké vojská prenikli až na samý okraj mesta. Veliteľ Leningradského frontu maršal Vorošilov a jeho okolie z výboru strany mesta začali panikáriť a vydávali hysterické príkazy ako napríklad ozbrojenie leningradských robotníkov pikami a dýkami. Luftwaffe začala intenzívnejšie bombardovať mesto, v čom jej už nedokázalo sovietske letectvo trpiace nedostatkom stíhačiek zabrániť. Situáciu komplikovala aj zúfalá situácia na fronte. Ale po tom, čo bol vydaný rozkaz na zamínovanie lodí Baltského námorníctva, aj sám Stalin pochopil, že situácia už zašla príďaleko, a pozbavil 11. septembra Vorošilova funkcie a nahradil ho armádnym generálom Žukovom. Rozkaz nadobudol platnosť večer 12. septembra, keď do mesta Žukov priletel.

Príchod Žukova

Situácia od mája 1942 do januára 1943.

Nový veliteľ okamžite zastavil prípravy na mýnovanie mesta a flotily. Presunul väčšinu síl brániacich Karelskú šiju na front južne a juhozápadne od mesta. Fínske jednotky sa totiž od konca júla už o žiadne ofenzívne akcie smerom na Leningrad nepokúšali a zostávali na Manerheimov rozkaz v obrane. Nemecký pridelenec vo fínskom generálnom štábe Waldemar Erfurth to odôvodňoval tým, že sa Fíni už od vzniku svojej krajiny držia zásady neohrozovať Leningrad.^[4] Ak by Fíni postupovali ďalej, je takmer isté, že mesto by padlo v priebehu krátkej doby.^[5] Žukov ďalej s pomocou námorného delostrelectva organizoval účinnú palebnú podporu pozemným vojskám na najdôležitejších smeroch, chýbajúce protitankové delostrelectvo nahradil presunom protiletadlových kanónov na front. Sovieti však vo vnútri obkľúčenia nemali dostatok záloh, mali nedostatočné letecké krytie a chýbali im aj bombardovacie lietadlá^[6].

Žukov dal navyše svojim podriadeným najavo, že za akýkoľvek ústup zo zverených pozícií budú niesť osobne plnú zodpovednosť (čo fakticky znamenalo, že v prípade nariadenia ústupu budú zastrelení). Takýto kategorický rozkaz napríklad vydal 17. septembra jednotkám 42. a 55. armády na Pulkovských výšiniach. Aj v dôsledku týchto prísnych rozkazov sa nemecký postup postupne spomalil a situácia na fronte sa 18. septembra stabilizovala. Dopomohlo k tomu nemalou mierou aj stiahnutie nemeckých tankových divízií z tohto úseku frontu pre útok na Moskvu. Útoky ustali i kvôli tomu, že sa Hitler rozhodol mesto vyhladovať aby sa Wehrmacht nemusel púšťať sa do krvavých pouličných bojov. V obkľúčenom meste zostalo uväznených asi 2,6 milióna ľudí.^[5] Asi 100 000 z nich boli utečenci zo západných okupovaných oblastí. Nemcom bolo jasné, že v meste nie je dostatok potravín na prežitie takého veľkého počtu ľudí na viac ako jeden, až dva mesiace. Hitler aj jeho generáli očakávali, že vyhladovať mesto nebude žiadny problém, pretože všetky pozemné prístupové cesty boli odrezané. Už 19. septembra však Nemci mesto podrobili intenzívnemu 18 hodín trvajúcej delostreleckému ostreľovaniu. Koncom septembra 1941 bol viackrát zasiahnutý nepriateľským letectvom aj legendárny obrnený krížnik Aurora, kotviaci v Oranienbaume.

Vzhľadom na to, že Leningrad nebol dokonale obkľúčený, pretože cez zimu sa z inak nepriechodných jazier, riek a močiarov stali schodné dopravné tepny ako aj skutočné diery v nemeckej obrane, plánovalo nemecké velenie útok v oblasti Tichvina. Cieľom operácie bolo obkľúčiť Ladožské jazero a uzavrieť Leningrad v kotli na západ od jazera. Nemci by sa tým vyhli zdĺhavým pouličným bojom a 3 milióny obyvateľov a obrancov Leningradu by tak postupne vyhladovali. Plán však počítal s tým, že zaútočia aj fínske jednotky, ktoré by prekročili rieku Svir a spojili sa s nemeckou 16. armádou.

15. októbra 1941 sa nemecký XXXIX. tankový zbor vydal so svojou 12. a 8. tankovou a s 18. a 20. pechotnou (motorizovanou) divíziou z volchovských predmostí, cez túto veľkú rieku smerom na východ. Prvým cieľom útoku bol Tichvin. Nemci tu chceli prerušiť posledné železničné spojenie medzi Vologdou a

mestami na brehu Ladožského jazera. Po ďalšom postupe mali dosiahnuť rieku Svir a stretnúť sa tam s Fínmi a tým by obklúčenie Leningradu a Ladožského jazera dokončili. Sovietske velenie ale správne spozorovalo, že nemecká tanková operácia má za cieľ spojenie s Fínmi na severe, a preto nasadili proti Nemcom všetko čo mali v oblasti k dispozícii. 9. novembra sa nemecké jednotky zmocnili Tichvinu a ešte viac tým skomplikovali situáciu v meste. Z Tichvina viedla jediná zásobovacia cesta od brehov Ladožského jazera k Leningradu. Sovieti popri protiútokoch okamžite začali s urýchlenou výstavbou novej cesty k Ladožskému jazeru severne od Tichvinu cez lesy. Do konca novembra sa im podarilo po tejto ceste previesť do mesta 33 ton zásob. V dôsledku protiútokov bol nemecký XXXIX. tankový zbor generála von Arnima nútený pred útokmi sovietskych úderných jednotiek, stiahnuť na Volchov. 6. decembra sa sovietskym jednotkám podarilo Tichvin oslobodiť.

Keď boli zvyšky XXXIX. tankového zboru 22. decembra 1941 pri údajných $-52\text{ }^{\circ}\text{C}$ presunuté cez Volchov, mali za sebou urputné ozbrojené stretnutia s nepriateľom. Iba samotná sliezka 18. pešia (motorizovaná) divízia stratila 9 000 mužov a jej mužstvo teraz predstavovalo 741 mužov. Veľké straty mali aj ostatné nemecké jednotky, 3. prápor 30. pechotného (motorizovaného) pluku pri pochode z Čudova do Tichvinu stratil v dôsledku silného mrazu $-40\text{ }^{\circ}\text{C}$ a s ním súvisiacich omrzlín 250 mužov, čo bola prakticky polovica jeho bojovej sily. Aj napriek tomu, že boje na čas ustali sa úsek frontu medzi Leningradom a Volchovom stal trvalým ohniskom nebezpečenstva pre nemecké vojská pred Leningradom.

Sovietski námorníci baltskej flotily v úlohe námornej pechoty pri odchode na front.

Operácie v roku 1942

Na začiatok roku 1942 dostali nemecké jednotky okolo Leningradu nové úlohy. Mali sa opäť pokúsiť zmocniť mesta zefektívnym obklúčením tak po zemi ako aj zo vzduchu a po mori, pri čom mali vyradiť z činnosti Baltské letectvo a zabrániť prienikom sovietskych ponoriek z Fínskeho zálivu. Likvidácia sovietskeho zoskupenia vojsk o sile asi 40 divízií pri Leningrade a Oranienbaume, by bola pre Nemecko veľkým vojenským víťazstvom, ktorým by mohli nemecké vojská ohroziť Moskvu zo severu ešte v roku 1941, rovnako by odrezali severné prístavy ako bol Archangelsk a Murmansk, a tým by pripravili ZSSR o jednu z tepien prísunu zásob od jeho západných spojencov. To všetko však nebolo vzhľadom na nedostatočné nemecké sily možné. 7. januára 1942 sa Sovieti južne od Ladožského jazera pokúsili o ofenzívu vedenú 2. údernou armádou gen. A. A. Vlasova ale aj jednotkami 52., 54. a 59. armády. Po ťažkých, 16 týždňov trvajúcich bojoch, sa však Nemcom 27. marca 1942 podarilo v ťažkom lesnatom a močaristom teréne sovietske jednotky obklúčiť. Tým čoskoro došli potraviny aj munícia. Boje pokračovali až do leta, kedy boli postupne všetky sovietske jednotky, ktorým sa nepodarilo uniknúť, zničené alebo padli do zajatia, podobne ako ich veliteľ. Tzv. Ijubanská útočná operácia, jeden zo zúfalých pokusov o

prerušenie blokády mesta skončil tragickou porážkou. Zahynulo alebo padlo do zajatia 95 064 mužov 2. údernej a 54. armády, ďalších 213 303 bolo ranených alebo chorých. V dôsledku nedostatku síl však na mieste prešľapovali aj Nemci a boje v oblasti ešte ani z ďaleka neskončili.

Po dobytí Sevastopoľa v lete 1942 bolo do oblasti Leningradu, vyslané von Mansteinove veliteľstvo 11. armády, spolu s ťažkým delostrelectvom. Bojmi zocelené jednotky 11. armády boli rozdelené medzi iné nemecké armády. Mansteinove jednotky o sile asi 9 a pol divízie mali za úlohu v spolupráci s ďalšími dvoma armádami podniknúť z juhu k mestu, prekročiť Nevu a odrezat' ho od Ladožského jazera. Sovietske velenie však tento úmysel nepriateľa odhalilo a 27. augusta 1942 podniklo na pripravujúce sa jednotky 18. armády niekoľko protiútokov – tzv. siňavská operácia. Sovietskym jednotkám sa podarilo na niekoľkých miestach prelomiť nemeckú obranu a zatiahnuť nepriateľa do krvavých bojov. Nemci nakoniec museli pripravovaný útok celkom odvolať a svoje jednotky použiť na likvidáciu sovietskych vojsk. 21. septembra sa Nemcom podarilo prielom obkľúčiť. Do 2. októbra v týchto bojoch Nemci zajali asi 12 000 sovietskych vojakov. Celkovo bolo v bojoch asi 74 000 sovietskych vojakov ranených a okolo 32 000 ich padlo. Nemecké sily a zásoby pre pripravovanú ofenzívu na Leningrad sa však vyčerpali a tak obe strany opäť prešľapovali na mieste. Nečakaný prielom pri Stalingrade následne odčerpал aj zvyšok ofenzívnych možností nemeckých vojsk. Začiatkom nasledujúceho roka sa sovietskym vojskám podaril prvý skutočný úspech pri prelamaní blokády.

Dôsledky blokády

Vyhladované leningradské dieťa v nemocnici.

V dôsledku toho, že nemecké sily neboli schopné obsadiť mesto z chodu, začali ho od 26. septembra 1941 obliehať, ostreľovať ťažkým delostrelectvom a intenzívne bombardovať. V jednom z nemeckých rozkazov sa zachovalo svedectvo o tom, že v prípade dobytia mesta nacistickými vojskami si Hitler jeho ďalšiu existenciu neprial a neváhal ho preto zrovnať so zemou. Situácia v meste sa zatiaľ stávala čoraz viac kritickou zo sanitárneho hľadiska. Do mesta pred postupujúcimi Nemcami totiž utekalo veľa civilistov zo širšieho okolia. Mesto však na taký veľký príliv utečencov nebolo pripravené a väčšina z nich žila v provizórnych utečeneckých táboroch. Po tom čo sa začala zima boli práve oni jednými z prvých, ktorí začali umierať v dôsledku hladu. Zlú situáciu obkľúčeného mesta navyše umocnilo zničenie Badajevových skladov potravín pri nemeckých náletoch 8. septembra. Až 12. septembra sa ukázalo, že v meste zostali zásoby pre armádu a civilistov aj v prípade veľmi ekonomického zaobchádzania len na niekoľko týždňov. Odhady vyčíslili ich stav takto^[7]:

- ostatné výrobky z múky a cestoviny na 30 dní

- mäso a mäsové výrobky na 33 dní
- masť na 45 dní
- cukor a cukrárske výrobky na 60 dní

20. 11. 1941 - Ustanovená minimálna norma chleba na deň - 125 g.

Jediným možným riešením v tejto situácii teda zostalo šetriť potravinami a do múky pridávať rôzne doplnky. V čase najväčšieho nedostatku to boli aj drevené piliny, miesto oleja stolársky glej. Vedci z akadémie vied, ktorá sídlila v meste, dostali za úlohu pripraviť postupy ako vyrobiť zo surovín, ktoré zostali k dispozícii doplnky a náhražky múky.^[5] 8. novembra 1941 dostavali priamo na snehu železničnú trať, ktorá viedla k Ladožskému jazeru z východu. Vzhľadom na to, že sa nemeckým vojskám nepodarilo vytlačiť Sovietov zo západných brehov jazera, bolo možné zásobovať mesto cezeň – buď loďami alebo v zime po jeho zamrznutí automobilmi. Automobilová Cesta života začala fungovať od 22. novembra. 20. novembra zatiaľ dosiahli prídellové normy potravín v meste najnižší bod. Denné prídely chleba na ktoré bolo potrebné čakať v nekonečných radách sa znížili na 200 gramov (podľa iných na 250 g) pre pracujúcich robotníkov a technikov a 100 gramov (125 g) pre administratívnych pracovníkov, rodinných príslušníkov a deti. Tieto prídely iba sotva postačovali k tomu, aby sa obyvatelia mesta udržali pri živote. Boli zaznamenané prvé prípady smrti hladom. Život v meste však neúfachaľ, vedenie nepokoreného mesta organizovalo činnosť aj za týchto sťažených podmienok. Organizovali sa hasičské jednotky, ktoré sa zvlášť starali o ochranu kultúrnych pamiatok mesta. Dmitrij Dmitrijevič Šostakovič v období najväčšieho pekla blokady v meste komponoval svoju 7. symfóniu, ktorá neskôr dostala názov Leningradská. Keď ju 9. augusta 1942 prvýkrát hrali v Leningrade, sovietske jednotky podnikli niekoľkonásobné delostrelecké prepady nemeckých batérií, aby zabránili ostreľovaniu koncertnej sály a zaistili čo najväčšie ticho, pretože symfónia sa pomocou rozhlasu a ampliónov vysielala ako súčasť psychologickej vojny aj priamo na frontovej línii.

V Leningrade sa od konca 19. storočia nachádzal inštitút rastlinnej výroby (dnes Celoruský inštitút rastlinných genetických zdrojov N.I. Vavilova), ktorý vlastnil a obrovský fond semien rastlín. Počas blokady zomrelo najmenej 13 zamestnancov ústavu v dôsledku podvýživy.^[8] Napriek týmto okolnostiam

zostal fond semien, ktorý obsahoval niekoľko ton jedinečných plodín, nedotknutý. Fond bol považovaný za kľúčový pri povojnovej obnove poľnohospodárstva.

Zima a nálety, na ktorých sa zúčastnilo naraz aj 1 000 nemeckých lietadiel, spôsobili poškodenia vodovodných potrubí, ktoré nebolo možné opraviť, takže voda sa musela pracne dovážať z rieky Nevy. Elektrická energia v meste prakticky nebola, rovnako ako nefungovalo ústredné kúrenie a v dôsledku nedostatku nafty a uhlia boli vyrúbané všetky lesy v dosahu mesta. Vo februári 1942 sa začali dôsledky dlhodobého hladovania obyvateľov mesta plne prejavovať – v meste denne umieralo od hladu 3 500 – 4 000 ľudí, často priamo na chodníkoch a uliciach mesta. Na mestských cintorínoch bolo zrazu potrebné kopať ohromné množstvo hrobov, ale k tomu aby bol vykopaný do zmrznutej zeme čoby len jeden bolo treba vynaložiť obrovské úsilie, pre to sa v meste začalo pochovávať do masových hrobov, hĺbených výbušnami. Nezanedbateľnú úlohu zohrali sanitárne jednotky, ktoré kontrolovali Leningradské byty, pomáhali vyčerpaným obyvateľom nosiť vodu, a drevo. Na jar 1942 im navyše pripadla nezávideniahodná úloha odstrániť z ulíc a rozvalín mesta tisíce mŕtvych tiel, ktoré tam predtým počas zimy zostali nepochované.

Po tom, čo sa v decembri 1941 podarilo sovietskym jednotkám zlepšiť svoje postavenie na brehoch Ladožského jazera, zvýšili sa aj dodávky potravín a paliva do mesta. 25. decembra 1941 sa tak prvýkrát za obdobie blokády mesta aspoň čiastočne zvýšili prídely chleba. V týchto dňoch zomrela aj prvá z obetí vojny v rodine Táni Savičevovej. Cesta života postupne zlepšila situáciu, no mnohým obyvateľom mesta už nebolo pomoci. Na následky hladovania, ktoré podlomilo zdravie stovkám tisíc obyvateľov mesta, zomierali ľudia ešte aj v zime roku 1942. Oficiálne údaje hovoria, že v Leningrade zaregistrovali okolo 632 253 úmrtí v dôsledku hladu, mnohí ďalší zomreli na následky dlhodobého hladovania aj po evakuácii z mesta. Neoficiálne údaje však hovoria, že v skutočnosti zomrelo najmenej 900 000 až 1 milión ľudí. 16 747 ľudí zahynulo v dôsledku delostreleckého ostreľovania a bombardovania. Úrady zaznamenali aj prípady kanibalizmu, ku ktorému sa znížilo asi 1000 obyvateľov mesta.^[9] Tí zväčša utajili pôvod častí tiel, sami ich nekonzumovali, ale predávali ich alebo pripravovali svojim príbuzným ako časti mačiek, či psov.

Oslobodzovanie Pobaltia

Prelomenie blokády

Útok sovietskej pechoty na nemecké postavenia pri Leningrade, december 1943.

Od polovice do konca januára roku 1943 sovietske vojská Leningradského a Volchovského frontu uskutočnili oslobodzovaciu operáciu Iskra, jej výsledkom bolo získanie 10 až 15 km širokého koridoru južne od Ladožského jazera, kadiaľ bolo obnovené pozemné spojenie so zvyškom ZSSR. Cesta ako aj celé mesto však zostali aj naďalej v dostrele nemeckého delostrelectva. Až 15. januára 1944 začali sovietske jednotky rozsiahlejšiu útočnú operáciu, ktorá mala zahnať nacistov ďalej od mesta. Nemecká obrana však bola v tejto oblasti dobre opevnená, opierala sa o najsevernejšiu časť nemeckého východného valu. Vzhľadom na to, že front sa na tomto úseku príliš nepohyboval už asi dva roky, mali nemecké jednotky veľa času na to, aby vybudovali skutočne silné obranné pozície. Za prvý deň bojov sa cez tieto postavenia podarilo postúpiť sovietskym streleckým jednotkám iba približne o 3500 metrov.^[10] Nemecké jednotky však boli pod veľkým tlakom nútené ustupovať. 26. januára 1944 bolo bezpečné spojenie medzi Leningradom a Moskvou obnovené. 900-dňová blokáda mesta, ktorá si vyžiadala státisíce ľudských životov sa skončila. Onedlho po tom čo boli nasadené čerstvé posily prenikli sovietske vojská k Fínskemu zálivu, Il'menskému jazeru a postupovali ďalej cez Karéliu do Fínska, kde sa zastavili v lete 1944 pri Viipurskom zálive a rieke Vuoksi, čím prinútili Fínsko rokovať o mieri.

Sovietsky postup pobaltskými republikami

Po úspešnom napredovaní operácie Bagration sa podarilo sovietskym jednotkám prekročiť Narvu a vstúpiť do Estónska. Do konca septembra 1944 sa baltskému frontu pod vedením maršala Govorova podarilo vyčistiť od nacistických jednotiek takmer celé Estónsko s výnimkou niektorých ostrovov v Baltskom mori. Likvidácia obklúčených nemeckých vojsk v pobaltských prístavoch sa stávala už iba otázkou času. V tej istej dobe si jednotky 3. bieloruského frontu razili cestu do Východného Pruska, ktorého hlavné mesto Königsberg nemecká armáda premenila na obrovskú pevnosť.

Dohra

V roku 2019 sa ministri zahraničných vecí Ruska a Nemecka dohodli na odškodnení žijúcich občanov Ruska, ktorí prežili blokádu.^[11]

Referencie

- ↑ Prejsť nahor k: ^a ^b ^c ^d *Koževnikov, R. F. Bolšaja sovetskaja enciklopedia - Leningradskaja bitva 1941-44 [online]. bse.sci-lib.com, [cit. 2010-08-09]. Dostupné online. (po rusky)*
- ↑ Fokin, N.A. a kolektív, *Istoria Velikoj otečestvennoj vojny Sovietskovo sojuza 1941-1945. Tom II.* Vojennoje izdatel'stvo Ministerstva oborony Sojuza SSR, Moskva, 1961, s. 33-36
- ↑ Manstein, E. von: *Ztracená vítězství svazek I* ISBN 80-7217-429-0. Brno, Jota 2006, s. 416
- ↑ Žukov, G.K., *Vzpomínky a úvahy. Část 2. Naše Vojsko*, Praha, 2006, s. 196-237
- ↑ Overy, R., *Russia's War. A history of the Soviet war effort.* Penguin Books, New York, 1997, s. 107
- ↑ Erickson, J., Erickson, L.: *Hitler versus Stalin The Eastern Front in Photographs* ISBN 1-84222-242-2. Londýn, Carlton Books 2001, s. 175
- ↑ *TASR. Nemci dajú 12 miliónov Rusom, ktorí prežili obliehanie Leningradu. SME (Bratislava: Petit Press), 2019-01-27. Dostupné online [cit. 2019-01-28]. ISSN 1335-4418.*

Táňa Savičevová

Commons ponúka multimediálne súbory na tému **Blokáda Leningradu**

Bitka o Leningrad /1941-1944/ (po rusky)

Kategórie: